

AKTUÁLNÍ PROBLÉMY MEZINÁRODNÍHO PRÁVA HUMANITÁRNÍHO

T- 8 ASPEKTY VÁLEČNÉHO PRÁVA A OCHRANY ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV.

LEOPOLD SKORUŠA

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Projekt: ***Vzdělávání pro bezpečnostní systém státu***

(reg. č.: CZ.1.01/2.2.00/15.0070)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

- Poznámka k problematice lidských práv
- Mezinárodněprávní ochrana lidských práv
- Vnitrostátní ochrana lidských práv
- Mezinárodní právo veřejné
  - ✓ Humanitární právo
- Právo lidských práv versus MPH

Lidské svobody jsou vyšší hodnotou než suverenita státu.

Mezinárodní právo chrání jedinečnou lidskou bytost by mělo být nadřazeno mezinárodnímu právu chránícímu stát.

Václav Havel

„Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům základním svobodám. Má pomáhat ke vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a skupinami rasovými a náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Organizace spojených národů pro zachování míru.“

Všeobecná deklarace lidských prav, článek 26

Poznámka k problematice lidských práv

(výuka k lidským právům)

➤ Lidská práva (LP)

- ✓ základní standardy umožňující všem lidem uplatnění lidské důstojnosti.
- Respekt k lidskému životu a lidské důstojnosti lze nalézt ve většině světových náboženství a filosofií.
- K lidským právům lze přistupovat ve 3 rovinách
  - ✓ rovina platného práva lidských práv spolu s institucionálními zárukami,
  - ✓ rovina politické ideologie lidských práv,
  - ✓ rovina filosofie a morálky lidských práv.

„Slyším a zapomenu. Vidím a pamatuji si. Dělam a porozumím.“

Konfucius

Poznámka k problematice lidských práv

➤ Klíčové pojmy v oblasti lidských práv

- ✓ svoboda,
- ✓ spravedlnost,
- ✓ rovnost, lidská důstojnost,
- ✓ nediskriminace,
- ✓ demokracie,
- ✓ univerzálnost,
- ✓ práva a povinnosti,
- ✓ vzájemná závislost a
- ✓ solidarita;

Pojem a diferenciacie lidských práv

- Terminologická mnohotvárnost v doktríně a pramenech práva
  - ✓ lidská práva x občanská práva
  - ✓ lidská práva x základní práva
- LP jako práva a oprávnění jednotlivce, zajišťující svobodu a důstojnost člověka bez ohledu na jeho národnost, rasu, barvu pleti, náboženství, genetické vlastnosti, majetkové poměry...
- Univerzalita LP, přirozenoprávní původ, antidiskriminační základ

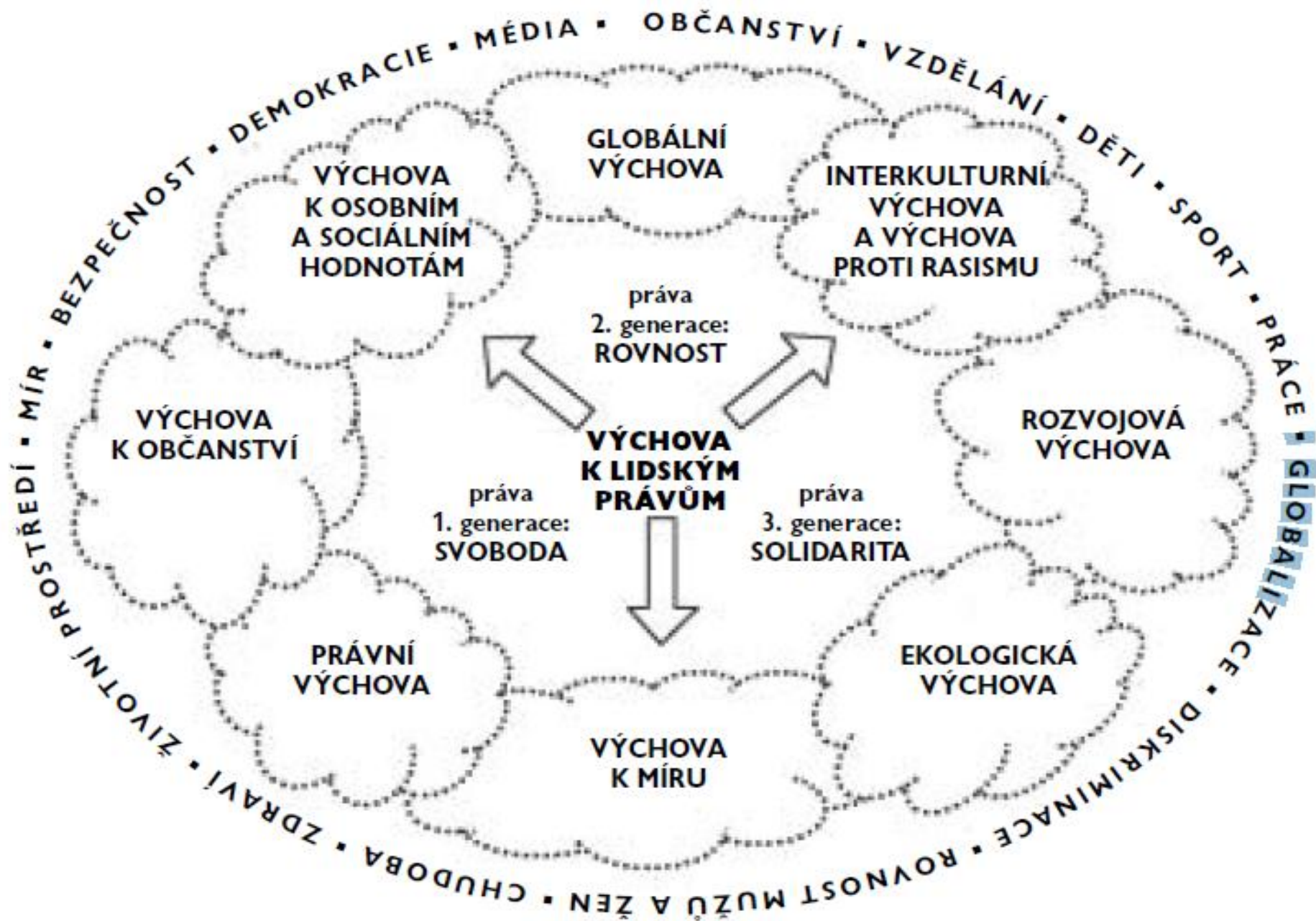
Vývoj ochrany lidských práv

- ◆ Od volnosti státu k minimálnímu cizineckému standardu, k zásadě humanity (lidskosti).
- ◆ Zásada lidskosti jako obecné pravidlo, které ovládá i celé humanitární (válečné) právo.
- ◆ Moderní mezinárodněprávní ochrana LP

Problémy lidských práv

- ✓ Takto může být označeno téměř vše, co se týká porušování práv
- ✓ Mezinárodní společenství nyní uznává tři různé „generace“ práv pokrývající různé aspekty lidské činnosti
  - Práva první generace (práva svobody) – občanská a politická práva
  - Práva druhé generace (práva rovnosti) – sociální, ekonomická a kulturní práva
  - Práva třetí generace (práva solidarity) - Vztahují se ke kolektivním právům společnosti nebo národů – jako je například právo na trvale udržitelný rozvoj, na mír nebo na zdravé životní prostředí.

Mezinárodněprávní ochrana lidských práv

➤ Mezinárodní právo veřejné

✓ soubor norem, které upravují vztahy mezi státy.

✓ Zvláštní část

- ❑ Mezinárodněprávní postavení obyvatelstva, jednotlivců a ochrana lidských práv,
- ❑ Mezinárodní právo lidských práv,
- ❑ Mezinárodní právo humanitární ...

➤ Právo EU

Lidská práva a jejich ochrana ve světovém měřítku

- Všeobecná deklarace lidských práv
  - ✓ přijata 10. prosince 1948,
  - ✓ první obecný mezinárodní dokument, který přináší ucelený katalog práv přiznaných každému jednotlivci,
  - ✓ pouze doporučující povahu.
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech
  - Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.
  - Výbor pro lidská práva

Evropská ochrana základních lidských práv

Rada Evropy

47 členských států
LIDSKÁ PŘÁVA DEMOKRACIE PŘÁVNÍ STÁT

- představuje podrobnější a nejpropracovanější regionální úpravu ochrany lidských práv,
- vypracovaná v rámci Rady Evropy
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropská úmluva, 1950, Řím)
  - ✓ obsahuje katalog práv (občanských a politických)
  - ✓ a institucionální mechanismus ke kontrole jejich dodržování,
    - ❑ **Evropský soud pro lidská práva**, který aplikuje Evropskou úmluvu o lidských právech.

Evropská ochrana základních lidských práv

The European Court of Human Rights

STRASBOURG

France

zřízen v roce 1959

počet soudců podle počtu smluvních stran

úřední jazyk: francouzština a angličtina

úkol: zajistit, aby státy respektovaly práva a záruky Evropské úmluvy

Evropská (unijní) ochrana základních lidských práv

➤ Charta základních práv EU

- ✓ slavnostně vyhlášena na zasedání Evropské rady v Nice v prosinci 2000,
- ✓ snaha upravit práva občanů členských států přímo k EU,
- ✓ rozsáhlý dokument, který není právně závazný, ale jeho politický význam je obrovský,
- ✓ jde o první ucelený katalog lidských práv na úrovni EU,
- ✓ struktura je odlišná od obvyklého třídění lidských práv –
- ✓ Preambule a 7 kapitol (Lidská důstojnost, Svobody, Rovnost před zákonem, Solidarita, Práva občanů, Spravedlnost, Všeobecná ustanovení)

Lidská práva ve světě – aktuální problémy

➤ Z Výroční zprávy AI

- ✓ V nejméně 81 zemích světa byla omezena svoboda projevu.
- ✓ 27 zemí vrátilo uprchlíky do zemí, kde jim hrozí uvěznění, mučení nebo dokonce smrt.
- ✓ Vězni svědomí jsou zadržováni v nejméně 50 zemích světa.
- ✓ Ve 24 zemích byli lidé nedobrovolně vystěhováni ze svých domovů.
- ✓ V 55 zemích docházelo k mimosoudním popravám či nezákonnému zabití.
- ✓ V 78 zemích bylo zdokumentováno mučení nebo špatné zacházení.
- ✓ V 50 zemích byli lidé vystaveni nespravedlivým soudním procesům.

Vnitrostátní ochrana lidských práv

➤ Ústavní právo

- ✓ Základ i pro jiná právní odvětví.
- ✓ Ústavně zaručená základní práva a svobody FO, občanů ČR, cizinců, jsou zakotvena v Listině základních práv a svobod (LZPS), která je součástí ústavního pořádku ČR.
- ✓ Možnost omezení některých práv a svobod zákonem: vojáci – čl. 44 ve vazbě na čl. 18, 19, 20 a 27 LZPS.

➤ Správní právo

- ✓ právní regulace výkonu práv – např. shromažďovacího práva, omezení a zásahy veřejné moci do výkonu práv,...
- ✓ Např. zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím – zákaz, rozpuštění shromáždění.

Listina základních práv a svobod

1. HLAVA PRVNÍ

Obecná ustanovení (čl. 1 - 4)

2. HLAVA DRUHÁ

Lidská práva a základní svobody (čl. 5-23)

a) ODDÍL PRVNÍ

Základní lidská práva a svobody (čl. 5-16)

b) ODDÍL DRUHÝ

Politická práva (čl. 17-23)

3. HLAVA TŘETÍ

Práva národnostních a etnických menšin (čl. 24-25)

4. HLAVA ČTVRTÁ

[Hospodářská, sociální a kulturní práva \(čl. 26-35\)](#)

5. HLAVA PÁTÁ

Právo na soudní a jinou právní ochranu (čl. 36-40)

6. HLAVA ŠESTÁ

[Ustanovení společná \(čl. 41-44\)](#)

Právo veřejné

- právní normy, které upravují
  - ✓ vztahy mezi státem jako nositelem státní moci, a občany (též právnickými osobami)
  - ✓ nadřízenost a podřízenost mezi účastníky této skupiny právních vztahů
  - ✓ způsobilost autoritativně rozhodovat jednou stranou právního vztahu o právech a povinnostech strany druhé – zpravidla normami kogentní povahy

Pravidla války

- ✓ Ve válce se uplatňují některá pravidla, která musí jednotlivé strany konfliktu dodržovat.
- ✓ Důvod - snaha zachovat život na planetě Zemi v době jaderných a jiných podobně účinných zbraní.
- ✓ Pokus omezit bojové aktivity pouze na okruh válčících stran a **vynechat civilní obyvatelstvo.**

Úmluva o zákonech a obyčejích pozemní války

- je základem pro vymezení určitých základních pravidel vedení válek
- ✓ podepsaná 18. října 1907 v Haagu a Řád pozemní války (Řád zákonů a obyčejů pozemní války), který je přílohou této úmluvy.

Samotný Řád pozemní války

- ✓ vymezuje pojem **válečné strany** (armáda, milice nebo dobrovolnické sbory), které mají
  - odpovědného velitele,
  - mají z dálky viditelný shodný znak,
  - nosí otevřeně zbraň a
  - **dodržují zákony a obyčeje války,**
- ✓ deklaruje nezbytnost zachování lidskosti vůči válečným zajatcům, stejně tak nemocným a raněným.
- ✓ Velmi podstatným deklarováním pravidlem je však **článek 22** Řádu, který stanoví:
  - Válčící strany nemají neomezené právo výběru prostředků, jimiž má být nepřítel poškozen.

Zákon o ozbrojeném konfliktu a mezinárodní právo

✓ **Definice** – část mezinárodního práva upravující vedení ozbrojených nepřátelských akcí – zákon války,

✓ **Prameny:**

- **Zvyklost** - obvyklé postupy států, které již považují za právně závazné,
- **Dohody** - výslovné mezinárodní smlouvy

Dva základní způsoby dělení zákona o ozbrojeném konfliktu:

- **ius ad bellum** (zákon upravující rozhodnutí vést válku) – ta část zákona války, kterou se řídí zákonnost rozhodnutí uchýlit se k válce,
- **ius in bello** (zákon upravující způsoby vedení války) – ta část zákona války, kterou se řídí zákonnost způsobu vedení boje

Spojitosť zákona s mezinárodním zákonem o lidských právech

- ✓ V mnoha ohledech je považován za dílčí součást zákona o lidských právech,
- ✓ Přestože uvědomování si lidských práv má dlouhou historii, nebyla až do druhé světové války považována za významnou součást mezinárodního práva,
- ✓ Zákon o LP představuje velký pokrok v MP, neboť nabízí ochranu jednotlivců proti jejich vládě, jakož i proti cizím vládám,
- ✓ Zákon o LP upravuje nemezinárodní konflikty a je vodítkem pro vojenské operace jiné než válka, na které se nevztahuje zákon o ozbrojeném konfliktu

Literatura a zdroje

- ADAMUS, Vladimír. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech*. Praha: Linde, 2000. 495 s.
- ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha: Aspi Publishing, 2003. 228 s.
- TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie. 5. aktualizované vydání*. Praha: Linde, 2006. 287 s.
- POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné - Zvláštní část*. Praha : C.H.Beck, 2002. 437 s.
- SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno : MU, 1997. 364 s.
- Portál Euroskop.cz - dostupné online na <http://www.euroskop.cz>.
- Oficiální webové stránky OSN - dostupné online na <http://www.un.org>.
- Oficiální webové stránky Informačního centra OSN (UNIC) - dostupné online na <http://www.osn.cz>.
- Oficiální webové stránky Inf. kanceláře Rady Evropy - dostupné online na <http://www.radaevropy.cz>
- Oficiální webové stránky Amnesty International Česká republika - <http://www.amnesty.cz/>
- Oficiální webové stránky Českého helsinského výboru - <http://www.helcom.cz/>
- Oficiální webové stránky společnosti Člověk v tísni - <http://www.clovekvtisni.cz/>